

VVS-VOORSTEL DELIBERATIE, COMPENSATIE EN TOLERANTIE

Standpunt unaniem goedgekeurd op de algemene vergadering van 24 april 2008

Gezien de vele recente ontwikkelingen die het hoger onderwijs doormaakt, acht VVS het noodzakelijk om de discussie aangaande deliberatie, compensatie en tolerantie te openen. Het resultaat van de gedachtewisseling, gevoerd tijdens de werkgroep onderwijs, vindt zijn neerslag in deze visietekst.

1. HISTORIEK

Traditioneel kunnen examencommissies bij verzachtende omstandigheden of in uitzonderlijke gevallen of in functie van een globaal goede studiestudieprestatie, kleine tekorten op één of meerdere vakken door de vingers zien. Dit systeem getuigt niet alleen van een menselijke aanpak in het hoger onderwijs, maar compensatie en deliberatie zorgen er tevens voor dat studenten doorstromen en niet onnodig buisvakken achter zich aan blijven slepen. Ook wat de kwaliteit van het hoger onderwijs betreft hebben deliberatie, compensatie en tolerantie een belangrijke invloed, zeker wanneer instellingen de lat even hoog willen blijven leggen.

Deliberatie, compensatie en tolerantie staan de laatste tijd steeds meer onder druk. Sommige instellingen, faculteiten en departementen willen duidelijk evolueren in de richting van een zuivere creditaccumulatie waarbij 'zuiver' betekent dat je voor alle vakken geslaagd moet zijn om een diploma te behalen. Dit wordt meestal voorgesteld als een noodzakelijke gevolgtrekking uit de flexibilisering van de onderwijsorganisatie. Nochtans koos het flexibiliseringsdecreet uitdrukkelijk voor het behoud van verplichte examencommissies – tenminste voor de generatiestudenten en voor het einde van een opleiding. Al kan een instelling er altijd nog meer inrichten. De memorie van toelichting bij het flexibiliseringsdecreet spreekt zich verder ook zeer duidelijk uit pro deliberatie en compensatie: "... het is wenselijk dat, in elk geval voor studenten met een diplomacontract, de mogelijkheid blijft gehandhaafd dat de examencommissie oordeelt dat de graad kan verleend worden ondanks het feit dat de student niet geslaagd is voor bepaalde opleidingsonderdelen. En het blijft zinvol dat de examencommissie kan beraadslagen over de toekenning van een graad van verdienste afhankelijk van de behaalde examencijfers voor de verschillende opleidingsonderdelen. Tenslotte kan een tussenkomst van een examencommissie essentieel met betrekking tot beslissingen in gevallen van overmacht en van onregelmatigheden."¹

In Vlaanderen gaan steeds meer stemmen op om het huidige gematigde systeem te verlaten en te evolueren in de richting van een zuiverder systeem. Vooral het delibereren komt daarbij sterk onder vuur te liggen. Omdat de organisatie van traditioneel samengestelde examencommissies omslachtig werd als gevolg van de flexibilisering, slankte het minidecreet de representativiteitseisen voor de examencommissies af. Studenten kunnen steeds meer keuzevakken kiezen uit andere faculteiten, waardoor het samenbrengen van een examencommissie geen sinecure is. Sommige instellingen lijken zelfs nog verder te willen gaan door de deliberatie volledig af te schaffen. Compensatie komt hier niet noodzakelijk in het gedrang, aangezien men hoopt de compensatieregels zonder examencommissie te kunnen toepassen op de studenten. Op deze manier worden studenten behandeld als nummers waarop strakke rekenformules worden toegepast. Door de volledige automatisering van het deliberatieproces, gaat het menselijke aspect onvermijdelijk verloren.

De komst van het nieuwe financieringsdecreet, waarbij de financiering niet uitsluitend gebaseerd wordt op het aantal ingeschreven studenten, maar men ook zal kijken naar de output die de instellingen leveren, betekent een bedreiging voor deliberatie, compensatie en tolerantie. Hogescholen en universiteiten zullen in de toekomst worden bekostigd op basis van de studiepunten waarvoor studenten slagen. Deze sterke resultaatgedrevenheid legt de deliberatie, compensatie en tolerantie aan banden, aangezien hogescholen en universiteiten hieraan verlies doen. Door het niet financieren van gedelibereerde studiepunten zullen instellingen steeds minder geneigd zijn om buispunten nog langer door de vingers te zien. Zo komen ook compensatie en tolerantie regels steeds meer in het gedrang.

Gezien al deze evoluties, acht VVS het noodzakelijk eens stil te staan bij de huidige deliberatie-, compensatie- en tolerantiepraktijken en onze visie hierover manifest te maken.

2. DEFINITIES

Deliberatie houdt het proces in waarbij een deliberatiecommissie 'rekening houdt met' de specifieke situatie van een individuele student. Wanneer een student bijvoorbeeld een minder goed examen afgelegd heeft, doordat hij of zij te kampen had met persoonlijke problemen, kan de examencommissie een oogje toeknippen door hem of haar te delibereren. Dit proces komt in gedrang, zoals hierboven reeds vermeld, door het nieuwe financieringsdecreet. Gedelibereerde studiepunten komen niet langer in aanmerking voor financiering, dus waarom zouden instellingen nog delibereren?

¹ Vlaams Parlement, Stuk 2154 (2003-2004) nr 1, p 9

Compensatie betreft de algemene regels waarbij alle studenten recht hebben op een bepaald aantal buispunten, of vanaf een bepaald percentage recht hebben op compensatie van X aantal (extra) buispunten. Deze compensatieregels worden algemeen geformuleerd – er wordt geen rekening gehouden met specifieke situaties – en men past veralgemeende formules toe. Aangezien de examencommissie niet bij elke student kan of wililstaan, past men op het merendeel van de studenten vooraf de compensatieregels toe, en staat men voor de deliberatie slechts stil bij de uitzonderlijke gevallen.

Tolerantie houdt ook, zoals bij compensatie, het toepassen van een algemene regel in, waarbij alle studenten recht hebben op een bepaald aantal buispunten. In tegenstelling tot compensatie, geldt de tolerantieregel onvoorwaardelijk. Dus ongeacht het eindpercentage dat de student heeft behaald, heeft hij of zij recht op een vastgelegd aantal buispunten.

2. VISIE VVS

2.1. DELIBERATIE, COMPENSATIE EN TOLERANTIE MOETEN BEHOUDEN BLIJVEN

VVS stelt volgende knelpunten voorop die inherent zijn aan het huidige systeem:

- Deliberatie, compensatie en tolerantie zijn instellings- en zelfs opleidingsafhankelijk. De autonomie voor de invulling van deze regels bevindt zich volledig op instellingsniveau. Door de pluriformiteit aan regeltjes die gehanteerd worden is het vaak niet duidelijk voor studenten welke maatregelen er gelden op het niveau van hun opleiding. Ook voor de docenten en proffen is het systeem vaak niet voldoende transparant.
- Probleem van de pluriforme regelgeving: je volgt een keuzevak aan een andere faculteit of departement, waar ze compensatieregels hanteren. De examiner zal je sneller een negen geven, wanneer je de leerstof niet voldoende beheerst, ervan uitgaande dat je je buispunten hiervoor kan inzetten en dus gedelibereerd zal worden. Aan je eigen opleiding gelden er echter geen compensatieregels, waardoor je het vak dus in tweede zit zal moeten afleggen. En dan hebben we het nog niet over keuzevakken aan andere instellingen of over gezamenlijke opleidingen en bidingering.
- Essentie van het probleem bevindt zich in het afschaffen van de verplichting tot jaarlijkse deliberaties. Instellingen zijn nog steeds verplicht een examencommissie samen te roepen die een deliberatie/compensatie houdt na het eerste bachelorjaar en telkens aan het einde van een opleiding (dus aan het einde van de bachelor en aan het einde van de master). Instellingen beschikken over de mogelijkheid om daarnaast facultatieve examencommissies samen te roepen. Nu de examencommissies serieus zijn afgeslankt en dus gemakkelijker kunnen worden georganiseerd, begrijpt VVS niet dat men de examencommissie niet ook kan samenroepen op het einde van de tweede bachelor. Het is absurd om studenten minstens twee jaar te laten wachten, vooraleer ze weten of ze een bepaald vak opnieuw zullen moeten afleggen of niet.
- Verschillende faculteiten, departementen en opleidingen hanteren verschillende regelingen. Er heerst een duidelijke vraag naar transparantie en eenduidigheid. Wanneer één vastgelegd systeem zal worden opgelegd, zullen veel studenten benadeeld worden, aangezien de instellingen zich zullen beperken tot het minimum. In praktijk echter worden de deliberatie, compensatie en tolerantieregels reeds afgebouwd. Om deze dus enigszins te beschermen, erkent VVS de nood aan een vastgelegd minimum.

VVS pleit voor het behoud van deliberatie, compensatie en tolerantie en dit om volgende redenen:

- Deliberatie, compensatie en tolerantie bevorderen het studierendement en de studievoortgang van de student. Zonder deze instrumenten dreigen studenten bepaalde buisvakken of vakken die hen gewoon niet liggen, nodeloos lang achter zich aan te slepen. Of zelfs in de ergste gevallen helemaal niet afgestudeerd te raken. Twee derde tot zelfs drie vierde van de afgestudeerden in Vlaanderen werden immers ooit weleens gedelibereerd. Nu lang uitgesponnen studieloopbanen en een dalend onderwijsendement als gevolg van de flexibilisering van de onderwijsorganisatie sterker aan de orde zijn, zou het niet verstandig zijn om ook deze instrumenten over boord te gooien. Als de overheid door allerlei maatregelen zoals de outputfinanciering en het leerkrediet het studierendement wil bewaken zou de uitholling en afschaffing van deze instrumenten bijzonder contraproductief zijn.
- Het deliberatiesysteem voorziet in de mogelijkheid om studenten te beschermen tegen subjectieve, ongenueanceerde of onvoldoende gemotiveerde beslissingen van individuele docenten. Een deliberatie garandeert een genuanceerde afweging van alle prestaties op alle opleidingsonderdelen voor de relevante studieperiode. Door de examencommissie is in het deliberatiesysteem de kritische massa bij het nemen van een bepaalde beslissing groter, wat in het voordeel speelt van de objectiviteit en menselijkheid. De student heeft het recht om beoordeeld te worden vanuit een visie op zijn of haar globaal presteren.
- Het deliberatiesysteem voorziet bovendien in de mogelijkheid om rekening te houden met onvoorziene omstandigheden en tegenslagen bij de student. Of nog, om in de eindevaluatie begrip te tonen voor problemen

waar studenten mee geconfronteerd worden tijdens de examenperiode, waardoor studeren zeer moeilijk wordt (ziekte, psychologische problemen, sterfgevallen in de naaste omgeving en dergelijke meer).

- De compensatieregeling zorgt er dan weer voor dat studenten die op een bepaald opleidingsonderdeel een steek laten vallen, maar globaal op de overige opleidingsonderdelen duidelijk goed presteren, niet worden tegengehouden. Enkele buispunten worden door de vingers gezien als je het voor de overige vakken goed doet. Compensatie en deliberatie is het enige evaluatiemoment waarop er nog rekening kan worden gehouden met de totale prestatie van de student. Bovendien zijn niet alle vakken even essentieel voor de eindcompetenties van de opleiding. Is het bijvoorbeeld wel rechtvaardig om een burgerlijk ingenieur te beletten om af te studeren omdat hij maar niet kan slagen voor zijn buisvak filosofie?
- Compensatie en tolerantie gelden als garantie voor het behoud van de kwaliteit. Wanneer je compensatie- en tolerantieregels toelaat, zal de kwaliteit gewaarborgd blijven, gelet op de komst van het sterk outputgedreven financieringsdecreet. Aangezien er geen financiering komt voor niet-verworven creditbewijzen, betekent delibereren een groot verlies. Wanneer men deze regels zou afschaffen, zouden volgende mogelijke evoluties kunnen opduiken. Enerzijds zou er een heuse slachting kunnen plaatsvinden doordat men een filosofie van nultolerantie hanteert. De enige mogelijkheid om deze financiële aderlating te vermijden, is dat er gemakkelijk 'genade-tientjes' worden uitgedeeld om studenten geen tijd te laten verliezen. De afschaffing van compensatie en tolerantie zou een kwaliteitsdaling kunnen teweegbrengen. Studenten verkiezen een strenge maar rechtvaardige beoordeling op het examen, mét een examencommissie die achteraf genade kan verlenen, boven een gemakkelijk verkregen tien op twintig, zonder globale beoordeling van hun prestatie. Studenten zitten in met het niveau van onderwijs, ook al betekent dat dan wel eens een buis op het rapport.
- Zowel deliberatie als compensatie en tolerantie bieden dus duidelijke voordelen voor de student. Zoals hoger reeds vermeld lijkt men aan sommige instellingen meer en meer richting een zuivere compensatie/tolerantie (zonder deliberatie) te willen evolueren. Dit is voor de student een slechte zaak, aangezien op deze manier de menselijkheid en de mogelijkheid om rekening te houden met specifieke omstandigheden verdwijnen uit de evaluatie.

2.2. ALTERNATIEF VOORSTEL VVS

Omwille van alle bovenstaande redenen opteert VVS voor een vastgelegde en verplichte tolerantie en compensatieregeling, die duidelijk naar de studenten alsook naar de docenten gecommuniceerd wordt. Daarnaast moet ook de mogelijkheid om te delibereren duidelijk behouden blijven. Deze minimale beginselen moeten bij voorkeur decretaal worden verankerd. Ofwel moeten ze worden vastgelegd in een bindend afsprakenkader tussen de instellingen.

De onderstaande regeling is voor VVS een minimum maar belet niet dat instellingen, faculteiten, departementen of opleidingen zich veel toleranter kunnen opstellen, bijvoorbeeld specifiek in het eerste jaar omdat dit toch de grootste struikelblok vormt. De voorstellen mogen dus geenszins leiden tot een achteruitgang aan instellingen die vandaag al ruimere regels hanteren.

Een aantal zaken kunnen ook beter op decentraal niveau verder worden verijnd. Zo denken we aan bijkomende bepalingen voor bepaalde clusters of voor de major en minorvakken etc. In elk geval kunnen de bijkomende regelingen niet worden vastgelegd zonder daadwerkelijke studenteninspraak

Instellingen kunnen bepaalde opleidingsonderdelen uitsluiten van het recht op tolerantie/compensatie/deliberatie. Het moet in dat geval echter gaan om opleidingsonderdelen waarvan ze kan motiveren dat deze dermate essentieel zijn voor het verwerven van de eindcompetenties voor de opleiding dat de student hiervoor moet slagen. Bijvoorbeeld om opleidingsonderdelen die verbonden zijn aan internationaal erkende certificaten. Deze motivatie moet duidelijk worden vermeld in de studiegids en de uitsluiting kan er maar komen na het akkoord van de studentenvertegenwoordigers. Uitsluiting is enkel en alleen mogelijk voor opleidingsonderdelen waarvoor de student nog de kans krijgt om te herkansen in tweede zit.

Studenten die voor een bepaald opleidingsonderdeel in eerste zit werden gedelibereerd moeten steeds de kans krijgen om dit in tweede zit te hernemen, als ze bijvoorbeeld toch nog een creditbewijs willen behalen. Ook omgekeerd moeten studenten die geslaagd waren op een opleidingsonderdeel, dit punt kunnen behouden. Ze mogen met andere woorden niet worden verplicht om het vak te herdoen omdat het door gelijktijdigheid verbonden is met andere opleidingsonderdelen.

Het VVS- voorstel is als volgt:

VVS pleit voor een jaarlijkse deliberatie mét het behoud van de mogelijkheid om bovenop of afwijkend van de wiskundige tolerantie en compensatieformules, rekening te houden met overmacht, met tegenslag of andere onvoorziene omstandigheden. Deliberaties gebeuren best op gezette tijdstippen, veeleer dan na afronding van een vast studiepakket. Op die manier kunnen ook studenten die in een deeltijds traject zitten, sneller weten waaraan ze toe zijn en wat ze opnieuw moeten doen. Anderzijds worden de studenten die een IAJ volgen (om het in oude termen uit te drukken), ook aangespoord om zich in te zetten voor de opleidingsonderdelen die ze voorafnemen uit een volgend jaar. Zo wordt hun studievoortgang gestimuleerd. Instellingen die een doorgedreven semestersysteem hanteren, mogen ook frequenter delibereren. Nu de examencommissies serieus zijn afgeslankt, staan organisatorische moeilijkheden immers niet langer een frequentere samenkomst van de examencommissies in de weg.

De tolerantie en compensatie geldt voor het pakket aan studiepunten dat de student gedurende een academiejaar opneemt. Per opleidingsonderdeel wordt een score behaald tussen 0 en 20 (grenzen inbegrepen). De gemiddelde score wordt gewogen met het aantal studiepunten. Met andere woorden, een opleidingsonderdeel van 3 studiepunten (SP) weegt maar half zo zwaar door als een opleidingsonderdeel van 6 SP voor de berekening van het gemiddelde. Bijvoorbeeld: als je 10/20 haalt voor het vak Psychologie (3 SP) en je 16/20 haalt voor Wiskunde (6 SP), dan is de gemiddelde score van die twee opleidingsonderdelen gelijk aan $[(10 \times 3) + (16 \times 6)] / (3+6) = 14$.

Indien de student niet voor elk opleidingsonderdeel geslaagd is, heeft hij/zij buispunten (aantal studiepunten onder de 10/20). Die worden gewogen met het aantal studiepunten van de gebuisde opleidingsonderdelen, dit noemt men minpunten. Bijvoorbeeld: de student(e) haalt een 9/20 voor Wiskunde (6 SP) en een 8/20 voor Economie (4 SP); het aantal buispunten is drie en het aantal minpunten is dan $(6 \times 1) + (4 \times 2) = 14$.

Credits behaald

Indien de student slaagt voor alle vakken van het academiejaar, met andere woorden alle credits worden behaald, wordt de student geslaagd verklaard over het afgelegde pakket.

Tolerantie

Indien de student niet slaagt voor alle vakken van het academiejaar, wordt de student toch geslaagd verklaard als aan al de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- De student neemt gedurende dat academiejaar minstens 27 SP op.
- De gemiddelde score is minstens 10/20.
- het aantal minpunten is maximaal 6 maal het aantal opgenomen studiepunten gedeeld door 60 (dat komt erop neer dat je voor ten hoogste 10% van het opgenomen aantal studiepunten een lichte onvoldoende kan halen). De student heeft sowieso wel recht op één buispunt, ongeacht het aantal opgenomen studiepunten (dus minstens voor één vak een 9/20).

Voorbeelden: de student volgt een programma van 60 SP en haalt een gemiddelde score van 10,4/20.

- De student heeft een 9/20 voor Wiskunde (6SP) → geslaagd.
- De student heeft een 8/20 voor Psychologie (3 SP) → geslaagd.
- De student heeft een 9/20 voor Psychologie (3SP) en een 9/20 voor Ethiek (3SP) → geslaagd.
- De student heeft een 9/20 voor Psychologie (3SP) en een 9/20 voor Economie (4SP) → niet geslaagd (want buizen voor 7 SP is meer dan 10% van 60 SP).
- De student heeft een 9/20 voor Fysica (8 SP) → geslaagd, want recht op minstens één buispunt.

Compensatie

Indien de student niet slaagt voor alle vakken van het academiejaar, wordt de student toch geslaagd verklaard als aan één van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- De gemiddelde score is minstens 12/20 en het aantal minpunten is maximaal 12 maal het aantal opgenomen studiepunten gedeeld door 60.
- De gemiddelde score is minstens 14/20 en het aantal minpunten is maximaal 18 maal het aantal opgenomen studiepunten gedeeld door 60.
- De gemiddelde score is minstens 16/20 en het aantal minpunten is maximaal 24 maal het aantal opgenomen studiepunten gedeeld door 60.

Voorbeelden:

- De student volgt een programma van 60 SP en haalt een gemiddelde score van 12,2/20. De student mag maximaal 12 minpunten hebben om te slagen.
- De student volgt een programma van 50 SP en haalt een gemiddelde score van 12,2/20. De student mag maximaal 10 minpunten hebben om te slagen.
- De student volgt een programma van 60 SP en haalt een gemiddelde score van 14,2/20. De student mag maximaal 18 minpunten hebben om te slagen.
- De student volgt een programma van 50 SP en haalt een gemiddelde score van 14,2/20. De student mag maximaal 15 minpunten hebben om te slagen.

2.3. BIJLAGE: TOLERANTIE EN COMPENSATIEVOORSTEL VVS IN FORMULES

Technisch betekent bovenstaande tolerantie en compensatieregeling het volgende :

Definities

- **Studiepunten.** Een student(e) volgt in een academiejaar een programma van SP_{tot} studiepunten (SP_{tot} is typisch 60). Daarbij volgt zij/hij n opleidingsonderdelen. Opleidingsonderdeel i telt SP_i studiepunten. Merk op dat

$$SP_{tot} = \sum_{i=1}^n SP_i$$

- **Score.** Voor de score p_i behaald voor het vak i , geldt dat p_i tussen 0 en 20 moet liggen. De gemiddelde score P wordt gewogen met het aantal studiepunten:

$$P = \frac{1}{SP_{tot}} \sum_{i=1}^n p_i \cdot SP_i$$

- **Minpunt.** De student(e) heeft in haar/zijn academiejaar B minpunten. B wordt als volgt berekend:

$$B = \sum_{\forall i: p_i < 10} (10 - p_i) \cdot SP_i$$

Credits behaald:

Als $B=0$ wordt de student(e) geslaagd verklaard.

Tolerantie:

Als $B > 0$, wordt de student(e) toch geslaagd verklaard, indien al de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- $P \geq 10$
- $B \leq 6 \cdot \frac{SP_{tot}}{60}$

Compensatie:

De student wordt toch geslaagd verklaard als:

- $B > 0$ én $P \geq 12 \Rightarrow B \leq 12 \cdot \frac{SP_{tot}}{60}$
- $B > 0$ én $P \geq 14 \Rightarrow B \leq 18 \cdot \frac{SP_{tot}}{60}$
- $B > 0$ én $P \geq 16 \Rightarrow B \leq 24 \cdot \frac{SP_{tot}}{60}$